

ERDÉSZETI LAPOK

LXXXIII.
ÉVF.AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
K Ö Z L Ö N Y E5.
FÜZET.

KIADJA AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
Megindították 1862-ben *Wagner Károly* és *Divald Adolf*

Felelős szerkesztő és kiadó:

DR. TECHN. MIHÁLYI ZOLTÁN

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díja: egész évre 36 P, erdészeti altiszteknek 18 P.

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai a tagdíj fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V., Alkotmány-u. 6. sz. II. em.
(Táv. : 323-722.)

**Közleményeink átvétele — akár kivonatosan is — csak a forrás
megnevezésével történhetik.**

Az erdeifenyő szerepe az Alföldön

(Hozzászólás *Kiss Ferenc dr.*: „Harc az elemi csapásokkal a Duna—Tisza
közti homokterületeken“ c. értekezéséhez.)

Írta: **Fodor Gyula** m. kir. főerdőtanácsos.

„Öreg napjaimra melegítő fény sütné, ha tanulmányommal
hasznos szolgálatot tehetnék“... írja *Kiss Ferenc dr.* a lapunk
f. évi II. és III. füzetében megjelent értekezésének befejező
szavaiul.

Mindannyian, akik lenyűgözően érdekes és tanulságos cik-
két olvastuk, sietünk tudomására hozni, hogy a magyar erdészet
előttünk szent ügyének áldozott újra!

A közszeretben álló *Feri bácsi*, aki tapasztalatokban gaz-
dag életét és éles meglátását határtalan ügybuzgalommal az alföldi
erdők felvirágoztatásának szentelte, ismereteinek dús tárházá-
ból ma is — két évtizeddel nyugalomba vonulása után — sok
újat tud mondani, amiből nemcsak a fiatalság tanul, de az a nem-
zedék is, amelyet annak idején még ő vezetett be a természet
mostohaságai közepette végzett hódító munka feletti örömök ma-
gasabbrendűségének átérzésébe. (Ez a nemzedék is már rég' búcsút
mondott fiatalságának!)

Az alföldi homoktalajok történelmi adatokkal alátámasztott
kialakulásának leírásával az utókor számára oly értékes részlete-

ket tárt fel, amelyeknek erdészeti vonatkozású beállítása szakirodalmunk számára komoly értéket jelent.

Ami az erdeifenyőnek alföldi nagyobb arányú alkalmazását, illetve ennek a feketefenyővel egyrangra emelését illeti, nagy öröömre szolgál, hogy utóbb *Kiss Ferenc dr.* is — most már teljes mértékben — elismeri az erdeifenyő érdekében kifejtett küzdelmemet. Hisz' még nemrégiben is annyi vita hangzott el szerte az országban ennek az Istentől áldott, különösképp alkalmazkodó, nedvesség és szárazság iránt egyaránt türelmes fafajnak a szélesebb körű alföldi alkalmazásáról! Pedig itt is leszögezem, hogy sok ezer hold olyan terület vár beerdősítésre az országban, amelyen egyedül az erdeifenyővel lehet maradandó sikert elérni.

Az erdeifenyőt nagyobb arányban 1926-ban kezdtük telepíteni Szeged város közvetlen állami kezelés alatt álló erdőgazdaságában *Matusovits Péter* ny. min. tanácsos, akkori erdőigazgató rendeletére. (V. ö. az E. L. 1926. évfolyamában megjelent cikkével.)

Az erdeifenyő-kérdés szakszerű eldöntése végett a visszamaradt, legnagyobbbrészt rossz talajokon, mégis a legkülönbözőbb talajnemeken, hol váltakozó sorokban, hol csoportosan, máshol egyedenként elegyítve — részint alátelapítva — állítottam be kísérleteimet.

A sikereken felbuzdulva és az erdeifenyőt mind többfelé és mind nagyobb területen alkalmazva, elfogultságtól mentesen ültettem a feketefenyőt is mindenüvé, ahol attól többet reméltem. (Ezeknek a kísérleteknek egy részét feletteseimen kívül *Magyar Pál dr.*-nak is bemutattam, de az ott megforduló professzorok, külföldi és hazai vendégek közül is sokan látták azokat.)

A királyhalomi alerdész-szakiskola szomszédos tanulmányi erdejében később a legrosszabb talajokon is 90%-os sikerrel végzett erdősítéseket a talajnak 40—45, illetve 60 cm mélyre történt fordításával értük el, mind erdei-, mind feketefenyővel, nagy súlyt vetve az átiskolázott, feltétlenül egészséges, jól fejlett, zömökebb csemeték nevelésére.

A hűség és szakszerű tárgyilagosság követeli mégis annak szerény megemlítését, hogy *Kiss Ferenc* sokáig ellenezte az erdeifenyő szélesebbkörű alkalmazását, mert akkori véleménye szerint az csak a homoktalajok legalacsonyabb részein „az egész területnek mintegy 5%-án” létjogosult.

Ezzel szemben a kiváló szakember elfogulatlanságára vall, hogy az erdeifenyőről alkotott véleményét később felülvizsgálta. Ennek első tanujelét már 1931-ben, az E. L.-ban megjelent s az alábbiakban érintett cikkében adta, bár azután még sokáig ellenezte az erdeifenyő szélesebb körű alkalmazását.

Nagy megnyugvás nekem, hogy most méginkább híve lett az erdeifenyőnek, s boldoggá tesz az a tudat, hogy jó munkát

végeztem, éppúgy, mint Kiss Ferencnek is nagy öröm, hogy „tanulmányával hasznos szolgálatot tett“. A sokat vitatott erdeifenyőkérdésre az alföldi erdészlet legnagyobb szaktekintélye tette rá a pecsétjét!

Ismét csak a hű tárgyilagosság kedvéért rá kell azonban mutatnom arra, hogy a tanulmány egyik-másik része könnyen félreérthető.

A 60. oldalon Kiss Ferenc dr. ezt írja:

„Az ültetendő fafajok megválasztásához a beerdősítendő területen előforduló ősnövények adnak útbaigazítást.“ (L.: Kiss F.: „Az alföldi homokterületek erdősítésénél követendő újabb eljárások.“)*

„A tápanyagban nagyon szegény területeket fekete- és erdeifenyővel kell beültetni, mert ezek a talajt javítják. Ott azonban, ahol a talaj olyan sovány, hogy csak *Tortula ruralis*, *Cladonia foliacea*, *Festuca vaginata*, ritkásan *Helianthemum fumana*, *Alyssum tortuosum*, *Alsine glomerata*, *Koeleria glauca*, *Phleum phleoides*, *Poligonum arenarium*, *Potentilla arenaria*, *Silene otites* és egyenkint sovány *Cynodon dactylon* fordul elő, 2 vagy 1 éves korban átiskolázott 3 vagy 2 éves erdeifenyő-csemetéket kell ültetni. A vizenyős területeket ugyancsak ezzel a fajjal kell felújítani, mert a vizet jobban tűri, mint a feketefenyő.“

Az idézett rész azt a látszatot kelti, mintha annak 2. bekezdésében utóbb leszűrt tanulságot már a zárójelben említett s még 1914-ben közreadott tanulmány tartalmazta volna. A fogalmazás tehát könnyen félreértésre vezethet. Örvedetes, hogy most már nemcsak a vizenyős talajokra, de a felsorolt xerophita növények jellegzette sovány, száraz talajra is javalja Kiss Ferenc az erdeifenyőt. Az említett régi tanulmányában azonban, — amelynek német fordítása birtokomban van — sem a talajjellegző növényzet egyenkinti felsorolását, sem a fanemekre külön-külön felállított növényoszvetkezeteket tárgyaló rész nem említi az erdeifenyőt. Az idézett részek pedig könnyen azt a látszatot kelthetik, mintha a jóval később szerzett tanulságokat már az említett tanulmány tartalmazta volna

Az „Erdészeti Kísérletek 1926. évi számában Kiss Ferenc dr. az erdeifenyőt nedves laposokra már javalta ott, ahol *Leontodon hispidus*, *Carex flacca*, *Erithrea centaurium*, *Brunella vulgaris*, *Juncus Gerardi*, *Trifolium repens*, gyéren *Molinea coerulea* és *Phragmites communis* fordul elő. Majd az E. L. 1931. évfolyamában újabb revízió alá veszi előbb vallott álláspontját, amikor így ír: „a kifuvásos, szárazabb, de igen tápszegény talajrészek beerdősítése erdeifenyővel foganatosítandó“.

* Megjelent 1914-ben.

A tárgyilagosság kedvéért azt is le kell szögezmem, hogy dr. Magyar Pál a Kiss Ferenc dr. idézett alapvető munkája nyomán írt és az E. L. 1933. évi III. füzetében megjelent „Homoki növényzet, mint a homokfásítás útmutatója“ c. hosszú tanulmányában új rendszert épített ki, amely a tudomány és a gyakorlat újabb álláspontját képviseli. Ő a növénysszövetkezetek keretében az erdefenyőt már kellő figyelemre méltatja mindenütt, ahol annak létjogosultsága van. Az erdei- és feketefenyő talajjellegző növényasszociációi a gyakorlattal így ma már összhangban vannak.

A szakiskolai tanulmányi erdőn végzett kísérleteim során az új módszerekkel olyan foltokat is sikerrel beerdősítettünk, amelyek az elméleti megállapítások szerint terméketlennek tekintendők. Ilyen pl. a *Festuca vaginata*-asszociáció *Fumana vulgaris* subasszociációja, amelyben tehát a *Festuca vaginata* túlsúlya mellett a közöket főleg *Tortula ruralis* töltötte ki s igen nagy számmal volt jelen a *Fumana vulgaris*, itt-ott egy-egy *Stipa Joannis*, *Alkanna tinctoria*. A mélyen forgatott (rigólozott) talaj képe teljesen megváltozott — azon új gyomnövényzet jelent meg (sok *Calamagrostis epigeios* stb.) — s noha a fenyőkből úgyszólván csak annyi pusztult el, amit a dús vadállomány tönkre tett, ezeknek a fiatalosoknak a távolabbi jövőjére mégsem mernék ma még derülátóan nyilatkozni.

Címbeli értekezésében (E. L. 1944. 66. old.) — kétségkívül ismét a legnagyobb jóhiszeműséggel — ugyancsak mint saját tapasztalatát tünteti fel a cikkíró a 40—45, illetve a 60 cm mély fordítások előnyeit:

„Sok évi tapasztalataim alapján megállapítottam, hogy a fekete- és erdefenyő megtelepítése a Duna-Tisza közti rossz homokterületeken a talajvíz-apály időszakában csak kivételesen bő és kedvező elosztású csapadék esetén végezhető sikerrel“, stb.

„Talajvíz-apály idején elfogadható sikerrel csak lehetőleg ősszel és tél elején forgatott talajban lehet fekete- és erdefenyőt ültetni. Elégséges 40—45 cm mély forgatás, de a költséget ne sajnáljuk mert a 60 cm mély fordítás esetén jobb az eredmény.“

Megnyugvásomra szolgál, hogy Kiss Ferenc a talajfordítást, amelyet pedig ép a tanulmányi erdőn tett egyik nyilatkozata szerint igen költségesnek ítelt s saját gyakorlatában az erdősítésekhez nem alkalmazott, rossz talajviszonyok között ma már szintén ajánlja.

Az utóbbi idők sikerei, a fenyőfiatalosoknak a forgatott talajokon tapasztalt lendületes fejlődése, az egész talajszerkezet s a talaj fizikai állapotának átalakulása, az ezeken a talajokon kialakult új és jobb talajt jellegző asszociációk bizonyára Kiss Ferencet is, — aki fiatalos eréllyel minden újítás iránt ma is érdeklő-

dik — meggyőzték arról, hogy a költségtöbblet a jobb erdő telepítésével bőven megtérül.

Ma tehát, amikor az idők múlásával ezeket a problémákat a sanyarú talajviszonyok ellenére is sikerrel végzett kopárfásítások, ezek között a kiterjedt erdeifenyő-állományok beszédes eredményei igazolják, hálás szívvel köszönöm meg *Kiss Ferenc dr.*-nak, hogy a nyilvánosság előtt is egyenrangúvá tette az erdeifenyőt a feketefenyővel, sőt rossz talajviszonyok között a mélyebb és teljes megművelés előnyeit is szíves volt hangsúlyozni. A megfelelően nevelt, kellően iskolázott csemeték sértetlen és szakszerű elültetésében — ami a sikernek első feltétele — és ezer más szak kérdésben amúgyis az ő nyomdokain haladtunk.

Amikor a fenti, sokáig vajudó kérdéseket a magyar erdészet javára végre sikerült közös nevezőre hozni, valóban mellékes, hogy az alföldi erdészeti kísérletek és ismeretek e kis hányadát az utóbbi kor vállvetett közös munkája tisztázta. Talán ezért mellőzte ennek felemlítését *Kiss Ferenc*, amikor tapasztalatait leírta:

Végre tisztán látom, hogy amikor az erdeifenyő szélesebbkörű alkalmazása érdekében 1926-ban először síkraszálltam, igaz ügyet szolgáltam. Ezt a célt szolgálták részint az E. L. 1936. évi (VII.), VIII. és IX. füzetében írt tanulmányomnak egyes fejezetei. („Erdősítés az Alföldi homokterületein a talajjellegző növényzet, talajszelvényvizsgálatok és a talajvíz nivóváltozásainak a figyelembevételével.“)

Az erdeifenyőnek kétségkívül sok az ellensége, de ha a feketefenyőt tápértékben nagyon szegény, száraz, avagy netán olyan üdőbb talajra ültetjük, amelyben a talajvíz tetőzése idején a víz közelsége a gyökereit eléri, az sínylődni kezd és mindkét esetben másodlagos betegségek — gombák — áldozatává lesz. Számos példa igazolja, hogy olyan sovány talajféleségeken, amelyeken a feketefenyő 5—15 éves korban pusztulásnak indult, az erdeifenyő szépen fejlődik és egészséges. Az erdeifenyő a sovány, nedves talajon bizonyos határig kétségkívül helytáll; a száraz, igen sovány talajokon felveszi a versenyt a feketefenyővel, szinte élet-erősebb, de csak a későbbi idők döntik el: meddig bírja. Ebben a tekintetben jók a kilátások, mert a régebben kisebb mértékben — főleg alacsony helyeken — mégis alkalmazott, avagy a feketefenyőmagvak közé véletlenül elkeveredett erdeifenyőmagból származó, ma már idősebb erdeifenyő-egyedek a legkülönbözőbb talaj-nemeken is biztatóan fejlődnek és jó egészségi állapotban vannak. Az erdeifenyő — a betegségek iránti sokat hangoztatott hajlamosága ellenére is — nagyon sok helyen egészségesebb a feketénél. Becsüljük meg mind a két fajt a maga helyén!

Hivatkozott tanulmányomban a sovány talajok olcsó megjavítását — a különböző talajkeverési módokat — érintve, már

célzásokat tettem a mostohább viszonyok között szükségessé váló forgatásra, mert azt az erdeifenyő különösen meghálálja. A szakiskola tanulmányi erdejében azidőtájt, — 1935-ben — sőt a szegedi erdőhivatal kerületében már 1933-ban, ezt be is vezettem. A forgatás szüksége rövidesen annyira átment a köztudatba, hogy az utóbbi évtizedben az Alföldön a teljes megművelést, illetve szükségszerint a rigolózást a visszamaradt kopárok erdősítésekor szélteben-hosszában alkalmazzák.

Mindent összefoglalva megállapíthatjuk: ma már szinte egy véleményen van a szakközönség abban a tekintetben, hogy az alföldi szélsőséges viszonyok között mind a fekete-, mind az erdeifenyőt megfelelő termelőhelyein felkarolja, annál is inkább, mert legjobb a csoportosan elegyes, — lehetőség szerint lombfákkal kevert — fenyőállomány. Ez a betegségekkel, rovardulásokkal, tűzveszéllyel szemben egyaránt ellenállóbb.

*

Die Rolle der Weisskiefer auf dem Tiefland. Von Gy. Fodor.

Über den Wert der Weisskiefer als Sandaufforstungsholzart stimmen die Ansichten der Fachleute — auf Grund der gewissenhaften Auswertung der Erfahrungen — derzeit bereits überein.

Heutzutage werden auf den nährstoffarmen Sandböden des Tieflandes Weiss- und Schwarzkiefer in gleicher Masse — jedoch immer dem Standort angepasst — verwendet; ungünstigere Verhältnisse können durch tiefere Bearbeitung des Bodens ausgeglichen werden.

*

Le rôle du pin sylvestre dans la Plaine. Par J. Fodor.

Le pin sylvestre et le pin noir sont également précieux.

*

The Rôle of Scotsch-Pine on the Great Plain. By Gy. Fodor.

Scotch- and Austrian-pine are of equal value.

Erdészeti könyvelés.

Írta: **Prüger Henrik** m. kir. főerdőmérnök.

Olvastam *Magyar János dr.* ismertetését *Dieterich* erdőgazdasági-üzemtanának III-ik kötetéről, amelynek egyik szakaszában a szerző azt írja, hogy megfelelő erdőgazdasági könyvelés nincsen.

A megfelelő könyvelési mód összeállítására nem lehet olyan boszorkányosan nehéz akkor, ha meggondoljuk, hogy az erdő, mint értéktermelő, alapjában mit jelent az ember számára.

Értéktermelő tulajdonsága miatt elsősorban is üzemnek tekintendő, és ezért minden tervezett és végrehajtott üzemi cselekedet az üzemkönyvelés keretébe tartozik. Az üzemi könyvelés tervezeti részét az üzemterv, végrehajtását pedig az üzemtervi nyil-